

Poštnina plačana v gotovini

SLOVENSKI UČITELJ

**PEDAGOŠKA
REVIJA
IN GLASILO
SLOMŠKOVE
DRUŽBE
V LJUBLJANI**

2
LETO XL
1939

»Slovenski Učitelj« izhaja mesečno / Uredništvo (Fortunat Lužar) je v Ljubljani, Postojnska ulica 14, »Stan in dom« ob Tržaški cesti / Upravištvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6 / Naročnina letno 50 din / Članke in dopise sprejema uredništvo; reklamacije, naročnino in članarino pa upravištvo / Izdajatelj in lastnik je »Slomskova družba« v Ljubljani / Odgovorni urednik: Fortunat Lužar / Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Karel Ceč)

Vsebina št. 2.: Domovi slovenskih ljudskih šol. ... in. — Jenski načrt. Vinko Brumen. — Učna snov iz elektrike. Rafael Zazula. — Narodna kultura. — Historična študija o pisanju in branju v prejšnjih časih. Prof. E. Deisinger. — Glasba. — Izvestje slovenskih mladinskih skladb. Peter Mislej. — Iz šolske zgodovine. — O razvoju šolstva na Viču. Ivan Štrukelj. — Poročila društvenih podružnic. — Resolucije Kmetijske zbornice za boljše šolstvo. — Pridobitve iz šolskega in prosvetnega dela. Vinko Brumen. — Zapiski. — Šolstvo po svetu. — Na ovitku razno.

Postavimo velezaslužnemu učitelju Jakliču trajen spomenik!

Kdo je bil Jaklič? — Plemenit človek, naš priljubljen ljudski pisatelj, velik narodni organizator in javni delavec, **predvsem pa vzoren učitelj in vzgojitelj.**

Temu velikemu in za ves slovenski narod velezaslužnemu učitelju hočemo postaviti trajen spomenik v njegovem rojstnem kraju v Dobrépoljah. Ta spomenik ne bo iz bron, temveč veličastno poslopje, v katerem bodo razne kulturne in druge koristne naprave imele svoje prostore. Jakličev dom naj bo glasna priča, da naše ljudstvo zna ceniti nesebično in kulturno delo slovenskega učitelja.

Pomagajmo skupno, da postavimo Jakličev dom. Obračamo se do vseh slovenskih učiteljev brez izjeme z iskreno prošnjo, da temu našemu velikemu možu, ki je vse svoje življenjske sile žrtvoval za slovenski narod, pomagamo postaviti ta trajen spomenik.

Poudarjamo, da tako veličastnega spomenika do sedaj ni dobil še noben slovenski učitelj, kakor ga nameravamo postaviti pokojnemu Jakliču. Ta spomenik naj bi bil tudi obenem v ponos vsemu slovenskemu učiteljstvu. Pokažimo, da znamo ceniti svoje velike može, vzgojitelje našega naroda. Narod, ki ne zna ceniti svojih zaslužnih mož, jih ni vreden. Naj bi nas nikdar ne zadela taka obsodba. Zato prispevajmo vsak po svojih močeh k postavitvi Jakličevega doma.

Pripomnimo, da sprejemamo s hvaležnim srcem vsak najmanjši dar. Tudi en sam dinar nam je dobrodošel.

Z narodnim pozdravom.

Za odbor Jakličevega doma:

Klinc Zalka,
tajnica.

Mrkun Anton,
predsednik.

Hren Franc,
blagajnik

JUGOSLOVANSKA TISKARNA V LJUBLJANI

NAJMODERNEJŠE UREJEN GRAFIČNI ZAVOD
KAMNOTISK / OFFSETTISK / BAKROTISK / KLIŠARNA
KVALITATIVNI IZDELKI V TISKARNI IN **KNJIGOVEZNICI**

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

ZALOŽBA ŠOLSKIH IN DRUGIH KNJIG
ZALOGA DOMAČEGA IN TUJEZEMSKEGA DOBREGA TISKA
**PODRUŽNICA „NIČMAN“ V LJUBLJANI: BOGATA ZALOGA DEVOCIJO-
NALIJ, KNJIG, ŠOLSKIH IN PISARNIŠKIH STVARI**

... in

Domovi slovenskih ljudskih šol

Po statističnih podatkih, ki jih objavlja prosvetni oddelek banske uprave, imamo po stanju v septembru v poslopjih, ki so zidana nalašč za šolo in v poslopjih, ki so se vzela v najem za šolsko uporabo, skupno 2836 učilnic, v katere hodi dnevno 185.314 otrok, kar kaže, da odpade na eno učilnico dnevno povprečno 66 otrok. Ker so podrobni podatki v marsičem zelo zanimivi, navajam pregled učilnic in otrok po posameznih okrajih, ker edino to nam more nuditi oporo, če ne temelj pri presoji položaja v dravski banovini.

Zgoraj navedeno število učilnic se mora v praksi z ozirom na njih uporabnost znižati vsaj za eno tretjino, ker vsaj toliko učilnic v naših šolskih stavbah ne ustreza šolskim in higienskimi predpisom. So to predvsem učilnice, ki so v privatnih poslopih, ki niso bila zidana za šolo.

V peti rubriki vidimo, kako različno je povprečno število učencev na eno učilnico v različnih okrajih. Moremo reči, da so naše učilnice v splošnem natrpne z učenci, pa naj je oddelek tudi razdeljen v dva dela, da obiskujejo učenci šolo dopoldne in popoldne. Tudi v tem dela izjemo le Ljubljana, kjer pride na eno učilnico le 40 učencev.

V šesti rubriki vidimo, koliko učilnic bi z ozirom na število otrok, higienske in pedagoške predpise morali imeti posamezni naši okraji. Spominjam tu na § 14 zakona o zdravstveni zaščiti učencev, ki zahteva, da je v vsaki učilnici za vsakega učenca na razpolago 5 m³ zraka. Ker se vse naše nove učilnice grade v merah, ki ustrezajo navedenim predpisom (9.50×6.20×3.75 m = 221 m³), morejo sprejeti največ 45 otrok. Vse, kar je več, je v škodo pouku in zdravju učencev, zato se nam zdi, da bo znani ministrski odlok, da mora imeti oddelek 65 otrok, ostal v veljavi le dotlej, ko bo možno naše finance podrediti pedagoškim in zdravstvenim zahtevam. Ob rojstvu § 51 zakona o ljudskih šolah so te zahteve pripoznali, četudi se je gospodarska kriza že pojavljala.

Zadnja rubrika pa kaže, koliko učilnic je treba še zgraditi v posameznih okrajih, da bodo naši šolski domovi ustrezali tudi z zgolj šolske in zdravstvene strani in koliko narodnega premoženja bo še treba spraviti skupaj in ga zazidati v šolske zidove. V številu je vsebovana tudi zahteva, da imej vsak oddelek svojo učilnico. Zaradi gospodarskih razmer se ta zahteva skuša včasih tudi pri novih stavbah obiti, če iz šolskih ozirov ni posebnih pomislekov, toda to ne sme postati pravilo, saj morajo

Št.	Srez	Število učencev	Število učilnic	Na učilnico odpade učencev	Učilnic bi moralo biti	Manjka torej učilnic
1.	Brežice	6.905	97	71	153	56
2.	Celje	9.789	180	50	217	37
3.	Črnomelj	5.035	72	70	112	40
4.	Dravograd	5.575	99	56	124	25
5.	Gornji grad	2.798	46	61	62	16
6.	Kamnik	7.041	101	70	156	55
7.	Kočevje	6.226	116	54	138	22
8.	Konjice	3.969	60	66	88	28
9.	Kranj	5.875	82	72	130	48
10.	Krško	9.237	100	92	205	105
11.	Laško	6.319	98	64	140	42
12.	Lendava	6.348	90	71	141	51
13.	Litija	7.383	98	75	164	66
14.	Ljubljana-mesto	5.976	148	40	133	—
15.	Ljubljana-okolica	10.208	164	62	227	63
16.	Ljutomer	7.458	110	68	166	56
17.	Logatec	4.730	72	66	105	33
18.	Maribor-d. breg	9.494	155	61	211	56
19.	Maribor-l. breg	12.027	196	61	267	71
20.	Murska Sobota	8.421	100	84	187	87
21.	Novo mesto	9.937	119	83	221	102
22.	Ptuj	12.903	184	70	287	103
23.	Radovljica	5.162	95	54	115	20
24.	Slovenj Gradec	5.139	67	77	114	47
25.	Škofja Loka	4.168	66	63	93	27
26.	Šmarje pri Jelšah	7.191	121	59	160	39
		185.314	2.836		4.116	1.280

končno tudi za nas priti časi, ko ne bo treba pri vsakem delu postaviti vse druge ozire in zahteve za gospodarsko stanje šolskih oziroma upravnih občin.

Po izjavah strokovnjakov moramo računati za vsako učilnico, ki se gradi, približno za 100.000 din stroškov, kar zneso za vse učilnice, ki jih potrebujemo, okroglo 125 milijonov dinarjev. Toliko milijonov bo torej treba še pripraviti in jih zazidati, preden bodo naše šole nastanjene v dostojnih prostorih. Vsaj toliko bi pa rabili za učiteljska stanovanja.

Učilnice, ki se pridobe v že zgrajenih šolskih poslopijih, so včasih nekaj cenejše, so pa zato večkrat tudi dražje, posebno v starejših poslopijih, kjer se pravi stroški pokažejo šele potem, ko se z delom prične.

Navadna razpredelnica nam more biti osnova ali vsaj opora pri odločevanju, kje naj se zidajo nove učilnice, kje je večja potreba po njih,

koliko in kam je treba vložiti razpoložljivi kapital. V pomoč bi bila tudi razpredelnica davčnih osnov naših upravnih občin, iz katere bi mogli videti, kaj zmorejo upravne in šolske občine same in kaj morata nuditi banovina in država, če hočemo, da se odpravijo nedostatki naših ljudskih šol.

Ni še dokončno rešeno vprašanje, ali naj se pri nas grade šolske stavbe z večjim številom učilnic v sredi velikega šolskega okoliša, ali naj se preobsežni šolski okoliši delijo na več delov in se v vsakem delu sezida manjša šolska stavba z nekaj učilnic.

Kjer je na majhnem teritoriju veliko število otrok, moramo pač zidati veliko poslopje z večjim številom učilnic, vprašanje pa je, ali nam kaže zidati tako poslopje sredi razsežnega šolskega okoliša, ki ima tudi veliko število otrok (Dobrepolje). Cela vrsta razlogov govori proti temu, da bi se zidale take velike stavbe. Navajam najvažnejše:

1. Učenci imajo v tem primeru daleč v šolo, kar kvarno vpliva na šolski obisk in zdravje učencev posebno pozimi in ob slabem vremenu. Treba pa je upoštevati tudi napor učencev in škodo na obutvi in obleki.

2. Učenci se vsaj del poti podijo v velikih skupinah proti domu. Zaradi velike družčine večkrat ugamejo kaj takega, kar bi jim sicer niti na misel ne prišlo.

3. Vzdrževanje discipline, snage in reda je na tako veliki šoli otežkočeno, uspehi niso tako zadovoljivi, kot bi kdo mislil, ki sodi vrednost šole le po obsežnosti in velikosti stavbe.

4. Razmere, ki običajno vladajo med učiteljstvom takih šol, graditev »kasarn« prav nič ne priporočajo. Vsaj vzgojni razlogi močno govore proti temu.

5. Prihranek časa in poti, ki jo učenci napravijo vsak dan iz oddaljenih vasi do šole, tudi govori proti velikim šolam sredi razsežnega šolskega okoliša. Koliko poti napravijo vsak dan učenci vasi, ki je morda 5 km oddaljena od šole in je v njej doma 70 učencev (Kompolje)! Preprost račun nam pove, da prehodijo vsi ti učenci dnevno 580 km ali v približno 200 šolskih dnevih skupaj 116.000 km. To se zbrusi čevljev in podplatov!

6. Gradnja takih stavb je sorazmerno dosti dražja, ker se zaradi oddaljenosti naselj ne more v tolikšni meri uveljaviti prostovoljno delo, kot bi se sicer.

7. Za tako veliko poslopje mora biti tudi primerno veliko zemljišče, ker stavba sama zavzame veliko prostora; zaradi velikega števila učencev pa mora biti tudi veliko dvorišče oziroma igrišče ter šolski vrt, kar za-devo gotovo precej podraži, saj v takih središčih zemlja ni tako poceni.

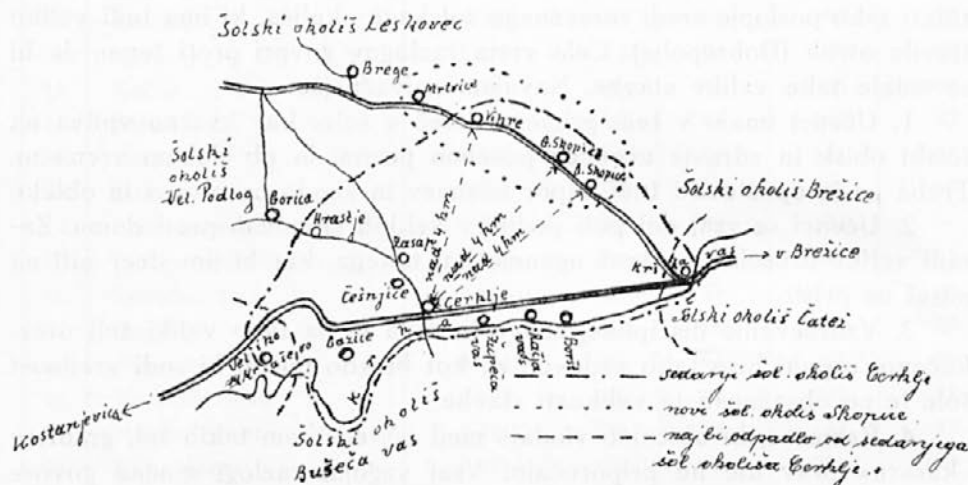
8. Za vzdrževanje prostorov in poslopja je treba kar več ljudi, naravnost obremenjuje pa šolski proračun kurjava, ki je običajno centralna. To je pravo brezno za kurivo, posebno, če je napeljava pomanjkljivo izvedena.

To so v glavnem dejstva, ki govore proti velikim šolskim stavbam. Iz tega pa je lahko ugotoviti, kaj govori v korist manjših šolskih stavb, ki

pa so bolj gosto posejane po sedanjih šolskih okoliših. Predvsem govore za manjše šolske stavbe gospodarski razlogi, ker je pri dobri organizaciji ena učilnica v manjši šolski stavbi dosti cenejša, kot pa je učilnica v taki šolski palači.

V tesni zvezi s šolskim poslopjem je šolski okoliš. Od tega je veliko odvisno, kakšno poslopje naj se gradi. Težimo za tem, da bodo naši šolski okoliši razmeroma majhne zaokrožene celote s svojo šolo, da se tako ustanovi čimveč prosvetnih žarišč, ki v raznih odtenkih širijo med ljudstvo kulturo in izobrazbo.

Ta težnja je na terenu prav lepo izvedena v šolskem okolišu Cerklje ob Krki.

Skica predstavlja cerkljanski šolski okoliš, ki v glavnem leži med državno cesto Brežice—Novo mesto in banovinsko cesto Krška vas—Krško. Skrajni naselji v tem okolišu sta ob državni cesti in sicer Krška vas in Veliko Mraševo. Obe naselji sta od sedanje šole v Cerkljah oddaljeni nad 4 km. (Dalje.)

Vinko Brumen

Jenski načrt

(Dalje.)

Seveda pa sem se tudi učil. Najti sem si hotel čim boljši ključ do umevanja vsega tega, kar nazivamo šolanje, načrtno ali namerno vzgajanje in izobraževanje ter podobno. Kajti rad bi kdaj pomagal, da bi naša šola in vsa ljudska izobrazba zares postala to, kar bi biti morala: uspešna pomoč pri zorenju človeka. Morda bom mogel to storiti kot učitelj, morda le kot pisec pedagoških člankov, ali morda kako drugače, danes ne vem.

Kam naj sem šel? Razmišljal sem in sem se odločil za Nemčijo in Anglijo. Nemščine sem nekaj znal, angleščine sem se začel učiti; mogel

bi se prav tedaj lotiti francoščine, italijanščine ali kakega drugega jezika. Izbral sem angleščino, ker sem želel priti na Angleško. Toda najprej sem hotel videti Nemčijo. Da bi laže doumel našo šolo, sem poiskal njeno vrstnico v tisti zemlji, od koder je vedno prihajalo največ pobud v naše pedagoško življenje. Stara Avstrija je često naravnost posnemala nemške šole. Mnogo moč je poklicala od tamkaj, da so pri nas uredili šolstvo: Ign. Felbiger je bil le eden izmed njih, ne pa edini. Seveda vsi ti niso pri nas ustvarjali in gojili nečesa, kar bi iz naših tal zrastle in bilo zares naša kulturna rast. Sledili so nemškimi vzorom in vzorcem in tlačili naše kulturno življenje v tuje kalupe, preganjali pa so često vsak poizkus, da pri nas nastane prava naša šola. Morda je tudi v tem nekaj vzroka, da Slovenci nikoli nismo prav ljubili šole, dasi smo često ljubili učitelje. »Narod je kakor otrok: brez dolgega premišljevanja in brez omahovanja previdi bistro, občuti brz, kdo mu daje in kdo mu jemlje...« (Cankar XIX, 58 sl.)

V Nemčijo sem šel, da bi videl tamošnje šole in da bi se ob njih kar najbolj zavedel, kaj je v naših šolah le preneseno od tamkaj in kaj je v njih morda vendar našega. Saj je težko verjeti, da mi v teku desetletij ne bi tujih vzorov prav nič ponašali. To pa kljub temu, da smo se tudi po vojni raznih »reform« in poizkusov zopet učili največ pri Nemcih.

Pa še nekaj me je vleklo v Nemčijo. Tamkaj danes snujejo novo politično in socialno, gospodarsko in celo kulturno organizacijo in obliko. Ni izvirna, dasi radi naglašajo njeno pristno nemško bistvo; marsikje ima svoje vzore, tudi tam, kjer bi manj mislili. Vendar pa sem si želel ta veliki poizkus od bližje ogledati in sam presoditi, obenem pa ob njem pogledati po tendencah, ki pripravljajo Evropi in svetu nov obraz, četudi morda drugačnega kakor si ga zamišljajo ti graditelji in njihovi nasprotniki. Da ne bo nikakih sumničenj, takoj izpovedujem, da ne mislim pri nas priporočati nove oblike po nemškem vzorcu; že itak mrzim posnemanje vzorcev od kjerkoli. Ne morem pa tajiti, da meče in bo metal nemški poizkus svojo luč ali senco tudi na našo zemljo. Mi ga ne bomo odpravili, najmanj s preziranjem in naglimi sodbami. Vzemimo ga kot dejstvo in oglejmo si ga brez mrznje in brez naklonjenosti, kolikor to gre!

Iz Nemčije sem hotel v Anglijo. Videti sem želel tamošnje šole, o katerih sem slišal, da se najbolj razlikujejo od naših. Na najbolj različnem primeru sem se mislil poučiti, kako široke so možnosti šolskega preustroja, kaj vse bi bilo mogoče izvesti tudi drugače, dasi se nam v sedanji obliki zdi umevno samo po sebi. Novih pobud sem iskal in Anglija mi je v tem pogledu mnogo dala in skušal bom tudi to še povedati, kaj vse.

A tudi tjakaj me je vedlo in vleklo še nekaj. Zopet nisem imel v mislih le šole, temveč tudi sebe, svojo lastno izobrazbo in svoje duhovno obzorje. Želel sem doživeti tisto Anglijo, ki po vsem, kar sem o njej slišal, živi od našega povsem različno kulturno življenje, ki se ponaša z najstarejšo demokratsko vladavino ali vsaj parlamentom, ki se tudi ne boji

očitka, da je konservativna in ki — vlada svet. Tudi v tem pogledu sem marsikaj pridobil in ob zadnjih evropskih dogodkih mi ni bilo prav nič žal, da sem malo preje bil v Angliji.

Vedel pa sem še nekaj. Sedaj ali pred nedavnim se je naša pedagoška javnost obračala za vzori na Češkoslovaško. Kakor da smo zakleti, smo tudi tokrat hoteli videti le Čehe, prezreti in zatajiti pa ves ostali svet. In vendar so se Čehi sami mnogočesa naučili drugod, tudi pri Anglosasih, zlasti v Ameriki. Tudi iz tega razloga sem si na Angleškem hotel najti ključ do anglosaške pedagogike ter tako dobiti stik z vzorniki naših vzornikov. Zelo cenim Čehe in sem mnenja, da se pri njih lahko še veliko naučimo, toda ne bodimo preozki in se učimo tudi drugod!

Pa »slovenska« pedagogika?

Sedaj smo nenadoma postali hudi bojevniki za posebno slovensko pedagogiko. Tako smo navdušeni zanjo, da bomo kmalu jokali od samega navdušenja, če bomo le zaslišali ime njeno, kakor je bilo pri nekem Cankarjevem junaku v njegovem razmerju do domovine. Danes preklinjamo vse, kar po tujem diši, celo to, kar smo še včeraj ali celo davi blagoslavljali. Ta ali oni sam škili na tuje, godrnja pa in zabavlja, ker drugi nočejo prav tega občudovati in hvaliti, kar je on morda edin v svetu opazil, ali za kar misli, da je — če ne prvi, pa vsaj med prvimi — on pohvalil pri nas in torej lahko velja za »pionirja« novega gibanja.

Kaj je torej s l o v e n s k o pedagogiko? Povsem podpisujem svojega učitelja učenje: »Mnogo je narodov in silno se razlikujejo med seboj, kar prihaja od tod, da so jim strukturo kovali zelo raznoliki kovači: geopolitična lega, kulturna soseščina, politična usoda, socialna in gospodarska diferenciacija, geopsihični faktorji (svetovno naziranje, značaj), versko življenje . . . Vse to in morda še kaj je tudi Slovencem v stoletjih izoblikovalo lastni kolektivni obraz in podobo. Samo da je ta obraz moral, kakor muslimankin, svetu ostati zakrit po zakonih sile in podoba zveržena kot telo otroka, ki ga tesno povijajo — dokler ni napočil, vstajenja dan' l. 1918. — In odslej se skuša slovenski narod sam orientirati glede na pedagoške cilje, ki so mu jih doslej diktirali drugi, ter si prav tako sam prizadeva, odkrivati rešitve mnogoterim nalogam, kar jih srečava v pedagoških conah svojega bitja in žitja na malo in na veliko ter so pot do kulturne veličine in moči naroda . . .«¹

Sem torej mnenja, da imamo Slovenci kot posebna in svojevrstna kulturna samobitnost pravico in dolžnost, da si razvijemo in zgradimo svojo lastno kulturo. Ta bo tudi vsebovala največ in najprikladnejših vrednot za našo pravo kulturno rast ali izobrazbo. Poizkušal sem že take misli razviti v predavanju, ki je izšlo tudi v predlanskem »Pedagoškem zborniku« SŠM² in ni našlo pravega razumevanja. Nekdo mi je po preda-

¹ Ozvald, »Popotnik« LX (1938—39), 13.

² Brumen, Vzgojni pomen domače kulture. »Ped. zbornik« XXXIII (1937), 163 sl.

vanju celo zabrusil, da sem kulturnen »avtarkist«, dasi sem zatrjeval, da sem poizkušal rešiti le eno stran vprašanja: kakšen bodi naš pedagoški odnos do domače kulture. Drugi del spisa, ki sem ga tudi že tedaj snoval, pa ga vse do danes — kakor marsičesa drugega — nisem utegnil napisati, bi morebiti pokazal, kaj morejo k naši, posameznikovi in narodni, kulturni rasti prispevati tuje kulture. Kajti nikoli nisem stavljal kitajskih zidov okrog slovenske pedagoške zemlje, kakor so jih nekateri hoteli videti.

Meni menda nihče ne bo mogel očitati, da se prav slovenskih vprašanj izogibljem. Ne bom našteval vseh svojih dosedanjih spisov, toda trdim lahko, da se v veliki večini tičejo tako strogo slovenskih vprašanj ko pri malokaterem slovenskem pedagogu. Da sem se tu in tam naslonil na nemške vire in spise? Zakaj ne, če kaj pravilnega prinašajo! To delajo tudi zastopniki drugih narodov. Uči se, kjer se kaj naučiti moreš, in stori doma, kar najboljšega storiti moreš!

Zeled sem iti in sem šel po svetu, ker sem mislil, da bi se mogel česa naučiti. Premišljeno sem si določil pot in sem preudarjal, kaj bom mogel za nas pridobiti. Če danes dajem račun za del svojega počenja v tujini — obisk jenske vseučiliške šole — delam to zategadelj, ker mislim, da sem se srečal in bi se mogel tudi slovenski bralec srečati z marsikakim vprašanjem, ki se v tej ali drugi obliki stavi tudi nam. Saj so tudi v pedagogiki zadeve, ki so občne narave, mednarodne ali nadnarodne, če hočete, poleg takih, ki so posebne, pri vsakem ljudstvu drugačne, temu lastne in najbolj primerne.

Študij tujih kulturnih rešitev je vendar podoben učenju raznih predmetov v šoli. Če nameravaš n. pr. postati učitelj zemljepisja, čemu moraš prej sam študirati matematiko in prirodoznanstvo, jezike in drugo, ne pa samo svoj predmet? Ali ne zato, ker se deloma izsledki stikajo in križajo (saj življenje ni razdeljeno po predalih) in ker se kot človek moraš vsestransko izoblikovati, če hočeš zares biti kos svoji stroki?

Prav tako je s pedagogiko pri Slovencih. Če ji hočeš zares biti kos (v teoriji ali praksi), moraš pogledati, kaj počno drugod, zlasti še pri sosedih. Kajti vprašanja, ki te srečujejo, se vsaj deloma stikajo in križajo ali so kdaj celo ista, kakor jih rešujejo drugod. Saj državne in narodne meje ne ustvarjajo čisto novih svetov in povsem drugačnega tipa ljudi. Razen tega potrebuješ »svetovnega« obzorja, če hočeš na Slovenskem kaj prida storiti.

V J e n i

Jena je bila samo dogodek v celotnem popotovanju. Poleg rednega šolskega obrata sem hotel videti v Nemčiji še kak poseben poizkus in najbliže moji poti je bila Jena. O jenskem načrtu sem sicer že prej slišal, čudil pa sem se, da smo o njem tako malo govorili, dasi smo sicer vedeli ime vsakega nemškega učitelja, ki je kako črko drugače pisal ko drugi. Posebno me vsekdar zanima tisto, o čemer manj govorimo, zato me je Jena še bolj mikala. Videl sem jo in mislim, da bi ne bilo nápak, če povem, kaj sem tam našel. To bo zanimivo dopolnilo vsega, kar smo se učili pri

Nemcih. Mene vsaj pa je še posebej presenetilo, ko sem spoznal, da je jenska šola v mnogih potezah podobna angleškim šolam; pač pa nam je bližja in dostopnejši so nam spisi o njej. Morda vendar seže kdo po njih!

Jeno, oziroma jensko šolo opisujem tako, kakor sem jo sam videl in doživel. Prisostvoval sem uku in drugim oblikam šolskega življenja, opazoval sem in bral spise o poizkusu, zlasti pa izpraševal vodjo poizkusa in učitelje ter sem tako skušal kar najbolj doumeti ves sklop vprašanj. Do česa sem prišel, kaj sem našel in kaj mislim, vse to bom skušal povedati. Ne držim se vedno jenskih tez in argumentov, trudim pa se, da bi bil kar najbolj pravičen in objektiven. (Dalje.)

Rafael Zazula

Učna snov iz elektrike

XVI. Elektroliza in galvanostegija (Dalje.)

Električen tok razkraja kemične spojine, soli in kisline. Razkraja oksisano vodo v vodik in kisik (poglavje X.). Temu pravimo elektroliza. V raztopino modre galice položimo oba konca žepne baterije. Na katodi se polagoma useda baker, anodna ploščica pa postaja svetla. Električen tok razkraja modro galico v baker in žvepleno kislino. Na ta način se tudi na veliko pridobiva in čisti baker. V kad, napolnjeno z raztopino, ki vsebuje modro galico, obesijo bakreni plošči ter spojijo s tokom. Na katodni plošči se izloča in nabira baker, ki je zelo čist (99.9%) in mu pravimo elektrolitni baker. Izločevanje kovin po električnem toku se izkorišča tudi v galvanostegiji in galvanoplastiki. V stekleno kadičko nalijemo raztopino modre galice, vanjo pa obesimo (na bakrenih žicah) bakreno ploščico in predmet, ki naj se prevleče z bakrom. Tega je treba prej dobro očistiti z bencinom in namazati z grafitom. Ploščo zvežemo s pozitivnim, predmet pa z negativnim polom baterije.

V teku nekaj ur se predmet prevleče z bakreno skorjo. To je galvanostegija. Na enak način izdelujejo iz negativnih odtisov pozitivne in postopek imenujejo galvanoplastika. Za vsak cm^2 prevleke je treba 1.5 ampera toka. V 24 urah se predmet pokrije z $\frac{1}{2}$ mm debelo kovinsko plastjo.

XVII. Elektromagnet

Oba pola žepne baterije zvežemo z navadno bakreno žico. Ako nato žico približamo magnetni igli, se igla odkloni. Iz tega sklepamo, da tokovodno žico obdaja elektromagnetno polje.

Ako pustimo teči tok po izolirani žici, naviti na palici iz mehkega železa, postane palica magnetna. Čim tok prekinemo, izgubi palica magnetizem.

Veliki elektromagneti prekladajo bremena do 20 ton težka. Še več pa se uporabljajo pri hišnih zvoncih in telefonskih in telegrafskih aparatih.

Glavna dela hišnega zvonca sta elektromagnet in železna kotvica s klavdivcem. Kotvica je zaradi gibljivosti pritrjena na prožno jekleno pero. Otroci si ogledajo in opišejo hišni zvonec in tolmačijo njegovo delovanje, nato pa si v zvezke narišejo skico. Izborno so take skice podane v Matanovičevi Elektrotehnik. Knjiga se odlikuje tudi z mnogimi slikami in je zato zelo priporočljiva za učiteljske knjižnice.

Hišnemu zvoncu podobno deluje telegraf. Glavni deli telegrafa so:

1) na oddajni postaji ključ (s prožnim peresom), ki sklepa in prekinja tok;

2) na sprejemni postaji elektromagnet s pisalno pripravo. Oddajno in prejemno postajo skicirajo otroci tako, da vsa skica vsebuje le navedene bistvene dele s tokovodno napeljavo.

XVIII. E l e k t r o m o t o r

Elektromagnet spojimo s tokom žepne baterije ter z magnetno iglo določimo nastala magnetna pola. Ako nato izpremenimo smer toka, se izpremenita tudi oba pola elektromagneta. Z zaporednim izpreminjanjem tokove smeri v elektromagnetu dosežemo vrtenje magnetne igle in tako otrokom obrazložimo bistvo elektromotorja. Nadaljnje tolmačenje je uspešno le, ako je nazorno. Zato je majhen elektromotorček važno in potrebno učilo. Na njem določimo sledeče sestavne dele: magnet, komutator in vrtljiv elektromagnet.

Na podlagi gornjih poizkusov in po zakonih o medsebojnem privlačenju in odbijanju magnetnih polov se s pojasnitvijo vloge komutatorja lahko podrobno obrazloži vrtenje elektromotorja. Elektromotorji gonijo najrazličnejše stroje, tramvaje in železnice.

XIX. I n d u k c i j a

Od induktorja vzamemo zunanjo tuljavo ter si oskrbimo paličast magnet, ki je toliko debel, da ga lahko premikamo v tuljavi. Tuljavo spojimo s kosom navadne bakrene žice in žico držimo nad magnetno iglo ter istočasno premikamo magnetno palico v tuljavi. Pri tem opazimo, da se magnetna igla odklanja. V tuljavi nastaja električen tok, ki teče po bakreni žici. Tok nastaja, ker žica tuljave seka magnetne silnice. Žico obdaja elektromagnetno polje in vpliva na magnetno iglo (na tej osnovi so zgrajeni aparati za merjenje električnega toka).

Opisani način vzbujanja elektrike se imenuje indukcija. Na podlagi indukcije so zgrajeni generatorji, ki proizvajajo ogromne množine elektrike. Indukcija se uporablja tudi v telefoniji.

XX. T e l e f o n

Telefon je naprava, ki prenaša glas v daljavo, celo v Ameriko. Telefon sestoji iz jeklenega magneta, tuljave in prožne kovinske membrane. Kadar govorimo v telefonski aparat, se zaradi zvočnih valov tresse ko-

vinska membrana (pod magnetom) in seka magnetne silnice. Tako nastajajo v tuljavi inducirani električni tokovi, ki tečejo po telefonski žici do tuljave sprejemnega aparata in povzročajo izpremembe v jakosti magneta, ki zato povzroči prav tako tresenje membrane in tako oddaja prav take glasove, kot jih sprejema oddajni aparat. Telefonu je običajno priključen mikrofon. Mikrofon prav močno izpreminja jakost vključenega baterijskega toka in omogoča prenos glasu na več 100 km daljave. Bistvena dela mikrofona sta dve ogljeni ploščici in med njiju vložen ogljeni prah. Ogljeni prah se pri govorjenju v mikrofon med ploščicama stiska in redči. Kadar je stisnjen, dobro provaja električen tok, kadar je zrahljan pa slabeje. Tako se tok neprestano jači in slabi ter v enaki meri povzroča jačje in slabotnejše tresenje membrane v sprejemnem aparatu. (Dalje.)

Narodna kultura

Prof. E. Deisinger

Historična študija o pisanju in branju v prejšnjih časih

(Nadaljevanje)

Tedaj je prišla na pomoč k e m i j a. Najsi so bile črke z okraski še tako vestno in natančno izdelane v slogu pretečene dobe, markirana tudi črvojedina, papir tudi navidezno sličen papyrusovi listini, a kemija je navzlic temu lahko ugotovila original od potvorbe. Z roba listine so z ostro klino odpraskali nekaj vlaken papirnate snovi. S kemičnim poizkusom in pri ultravioletnem pritisku se je skrivnost razkrila. Vlakna papyrusove rastline so dala drugačno reakcijo kot vlakna stipe tenacissime. Na ta način se je ugotovilo, ali je papirju samo umetno pridana papyrusova pristnost, ne da bi bila pristnost resnična. Kemični poizkus je pokazal, ali je kaka listina le »po starinsko sfrizirana« z različnimi snovmi, ali pa je resnično pristna.

Papirni d e t e k t i v i so začeli raziskovati ne le snov papirja, ampak tudi, na kak način je bil papir narejen, ali so bila vlakna narezana na roko in sestavljena — kakor pri papyrusovi listini — ali pa napravljena s strojem. Za kako listino so kmalu ugotovili, ali so vlakna izšla izpod ročnega tolkača ali iz mlina ali izpod stroja. Najsi je bila torej kaka potvorba še tako izvrstna, je papirnim detektivom še vedno preostala možnost, da poleg papirja preiščejo tudi lim in barve. Novo izdelani papir je v začetku vseboval mnogo smole, kasneje mnogo lima, nad 30%, kajti papir so začeli prodajati po teži. Anilinske barve niso začeli uporabljati pred l. 1856, ultramarin l. 1790. Iz mnogih lastnosti papirni detektiv torej lahko ugotovi, ali je kaka listina pristna ali le potvorjena.

Kot boljši papir za dokumente so začeli uporabljati torej stipo tenacissimo, za časopisni papir pa jim je dobrodošla slama (mešanica slame

in cunj). Fabrikacija papirja je hitro napredovala. Najbolj pa se je pocenil papir, ko so odkrili, da je tudi les izvrstna snov za izdelovanje časopisnega papirja. Les je danes postal najvažnejša snov za izdelovanje papirja.

Iznajdba cenenege papirja je pripomogla k velikemu porastku pismenosti, pripomogla pa zlasti k temu, da je lahko še tako majhen in ubožen narod svoj jezik literarno izoblikoval.

Noben način starega življenja se ne more dolgo ustavljati tam, kjer prodre tehnika. Z razmahom časopisja se je kulturno stanje človeštva temeljito spremenilo. Medtem ko je z iznajdbo tiska bilo vendar nekako še možno sožitje starega in novega sveta, je nov izum na področju tehnike, namreč pisalni stroj izpodkopaval vse prejšnje tradicije pisarskega ceha. S to iznajdbo se je začela življenjska drama poklicnih lepopiscev. Triumfalen pohod pisalnega stroja v vse urade, zasebne in javne, je pričal, da je ta nova iznajdba največja tehnična pridobitev na področju pisanja.

Težke posledice je zatorej prinesel pisalni stroj pisarskemu stanu ter neštete prepisovalce pripravil ob zaslužek in kruh. V celokupnem pisarniškem prometu, pri spisovanju listin, pogodb in drugih vlog, vsepovsod je bila z a k o n i t o dopustna uporaba pisalnega stroja. Zaman so se pisarji borili, da bi vsaj važne listine in pogodbe morale biti spisane na roko. Samo ena izjema je veljala ta čas, namreč da se ni smel uporabljati pisalni stroj pri testamentu. Oporoka je morala biti spisana na roko in lastnoročno podpisana ali podkrižana, da se je lahko s tem izpričala pristnost testamenta.

Človeštvo je začelo širiti svoje misli ne le s pisano in tiskano besedo, ampak tudi s t i p k a n o besedo.

Prvo poročilo o iznajdbi pisalnega stroja datira iz l. 1714. Anglež Henry Mill je tega leta konstruiral tak aparat, ki je mehanično produciral črke.

Leta 1828 je neki Italijan, po imenu Conti predložil francoski akademiji v Parizu konstrukcijo pisalnega mehanizma, katerega je iznajditelj sam imenoval »t a c h i t o g r a p h o« ali t a c h i t i p o«. Ta mehanizem se je v bistvu ujemal z današnjim pisalnim strojem. Na deski je bil montiran pisalni mehanizem s tastaturo kakor pri klavirju. Ob vozu pisalnega stroja ni bilo barvnega traku, ampak so lesene tipke udarjale na barvno blazinico, ki se je ob vsakem udarcu samogibno premikala. Iznajditelj je to svojo iznajdbo namenil vprav osebam, »ki se jim roka trese in imajo slabe oči«, kakor je to sam izrazil, poudarjajoč veliko korist tega mehanizma, ker se z njim lahko zelo naglo piše ter ima povrhu še lepo čitljivo pisavo.

Conti je prepustil ta svoj tahitograf francoski akademiji v Parizu za ceno 600 frankov (kar je bilo za ta čas silno visoka cena). Akademija v Parizu je to iznajdbo predložila strokovni znanstveni komisiji, v kateri se je nahajal tudi slavni inženir in profesor politehničnega instituta v Parizu Louis N a v i r. Komisija je iznajdbo soglasno odobrila, pohvalila

koristen izum ter mu priznala visoko nagrado 600 frankov, ki jih je izumitelju izplačala Francoska akademija znanosti in umetnosti leta 1828.

Contijeva iznajdba pa je bila tudi za Francijo še preuranjena, kajti Pariz ni občutil praktične potrebe po strojni pisavi. Contijeva iznajdba pisalnega stroja se zatorej ni praktično uporabljala. Poročilo o tej iznajdbi pa je leta 1828 prišlo tudi v Časopis za znanost in umetnost v Rimu.

Štiri leta kasneje je izkonstruiral neki Drais morda že nekoliko bolj izpopolnjen pisalni stroj, ki ga je l. 1832 posebno ugodno ocenil heidelberški matematik Langsdorf. Tudi ta model ni prodril med svet. Poklicni pisarji so se seveda branili te mehanične priprave za hitro pisanje.

Contijeve iznajdbe pisalnega stroja pa veliki Brockhausov leksikon niti ne omenja ter o tem popolnoma molči, pač pa navaja kot pravega očeta pisalnega stroja tirolskega Nemca mehanika *Mitterhoferja*. Ta je sestavil leta 1864 takisto model pisalnega stroja, a leta 1866 je ta model še nekoliko izpopolnil ter ga predložil cesarski komisiji Politehničnega instituta na Dunaju. Njegov model je imel leseno tastaturo (po zgledu klavirskih tipk), a črke so udarjale v polkrogu; pri vsakem udarcu tipke se je valj dvignil. Tudi papir se je premikal v valju samogibno, kakor pri Contijevem modelu pisalnega stroja. Kakor ni imel uspeha Conti s svojo iznajdbo pred 36 leti, tako ga ni imel tudi Mitterhofer. Nove iznajdbe se je predvsem branilo uradništvo, ki je prepisovalo pisma in vloge po konceptu, branili so se je tudi lepopisci in in čistopisci. Ker ni bilo praktične potrebe po pisalnem stroju, je tudi Mitterhoferjeva iznajdba v Evropi zaspala.

Istočasno ko je Mitterhofer razstavil svoj model pisalnega stroja na Dunaju, je študiral na istem politehničnem institutu na Dunaju ameriški mehanik *Karl Glidden*, ki je na Mitterhoferjevo iznajdbo postal pozoren. Vrnil se je v Ameriko ter izkonstruiral leta 1873 skupaj s tiskar narjema *Sholes and Soule* pisalni stroj z *je k l e n i m i* tipkami. Ta model je leta 1873 odkupil ameriški tovarnar orožja *Remington and Sons* v New Yorku ter ga kot prvi uporabni pisalni stroj poslal na ameriški trg. Ameriški mehanik *Wagner* je ta model leta 1888 še dopolnil z drugim vmesnim mehanizmom v vozu. Ta model je kmalu osvojil tudi evropski trg. Izdelovali so modele z različno pisavo, z večjimi ali manjšimi črkami. Ameriški tovarnar orožja *Remington* je poslej svojo tovarno preuredil za pisalne stroje ter postal prvi tovarnar pisalnih strojev. Kmalu pa je našel posnemalce in tekmece tako v Ameriki kakor v Evropi.²

Prvi pisalni stroji so bili težki in okorni. V zadnjih desetletjih pa so nastale manjše oblike in lažje vrste, da jih lahko prenašamo v kovčegih in jih nosimo s seboj na potovanjih.³

Ob pisalnem stroju pa je vzrasel namesto prejšnjih pisarjev lepopiscev nov tip — strojepiska. (Dalje.)

² Gl. E. Martin, *Die Schreibmaschine und ihre Entwicklungsgeschichte* 1922/23.

³ G. I. Weisser, *Die gangbarsten Schreibmaschinen und die Entwicklungsgeschichte der Schreibmaschine*, 1929.

Izvestje slovenskih mladinskih skladb 1918—1938

1918.

Anton Kosi: Daj nam mir, Gospod. Troglasna pesem s spremljevanjem harmonija ali orgel. Samozaložba. Središče ob Dravi.

1919.

Fran Marolt: Lepa naša domovina in Bože pravde, dvoglasno s spremljevanjem harmonija. Učiteljska tiskarna, Ljubljana. — Janko Žirovnik: Narodne pesmi za mladino, II. stopnja. Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta, Ljubljana. Cena 1 din.

1920.

Fran Marolt: Narodne himne in domorodne pesmi za mladino. Društvo za zgradbo učit. konvikta, Ljubljana. Cena 1 din. — Stanko Premrl: Cerkevna pesmarica za mladino in za ljudske šole. Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana.

1921.

Anton Kosi: Molitev za slovenski rod. Dvoglasje s spremljevanjem harmonija ali klavirja. Središče ob Dravi, Cena 2 din. — Janko Žirovnik: Narodne pesmi za mladino, III. stopnja. Društvo za zgradbo učit. konvikta, Ljubljana. Cena 1 din.

1922.

Emil Adamič: Mladinske pesmi. Enoglasni zbori in samospevi s spremljevanjem klavirja. Učiteljska tiskarna, Ljubljana. Cena 40 din. — Marko Bajuk: Pevska šola. Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana. Cena 20 din. — Pavel Kozina: Pevska šola za ljudske, meščanske, srednje in glasbene šole. Jug, Ljubljana. Cena 9 din. — Ciril Pregelj: Kralj Matjaž, igra s petjem. Weixl, Maribor. Cena 9 dinarjev.

1923.

Hinko Druzovič: Pesmarica II. Tretja predelana izdaja. Banovinska zaloga, Ljubljana. Cena 6 din. — Pavel Kozina: Pesmarica. Zbirka dvoglasnih narodnih pesmi za ljudske, meščanske in glasbene šole. Jug, Ljubljana. Cena 6 din. — Pavel Kozina: Pesmarica. Zbirka troglasnih pesmi. Jug, Ljubljana. Cena 6 din. — Pavel Kozina: Zbirka četveroglasnih narodnih pesmi v duru in pesmi v molu. Jug, Ljubljana. Cena 6 din. — Pavel Kozina: Pevska šola za ljudske, meščanske, srednje in glasbene šole. Jug, Ljubljana. Cena 26 din. — Ljudmila Poljanec: Pot k domu, božična igra. Ljudmila Poljanec, Maribor. Cena 4 din. — Škrati, spevoigra. Prosveta, Trst. Cena 16 din.

1924.

Hinko Druzovič: Pesmarica III. Tretja predelana izdaja za osnovne in meščanske šole. Banovinska zaloga, Ljubljana. Cena 10 din. — Adolf Gröbming: Osnovni pojmi iz glasbene teorije za učiteljišča, glasb. šole in sorodne zavode. Učiteljska tiskarna, Ljubljana. Cena 46 din. — Adolf Gröbming: Violinska šola. Samozaložba, Ljubljana. Cena 20 din. — Ivanka Negro-Hrastova: Pevska šola, združena s teorijo za konservatorije, učiteljišča, srednje, meščanske, osnovne šole in zборе. Uredil Ferdo Juvanec. Učiteljska tiskarna, Ljubljana. Cena 40 din. — Ferdo Juvanec: Oba junaka, prizorček s petjem in spremljevanjem. Učiteljska tiskarna, šolski oder, 1. snopič, Ljubljana. Cena 2 din. — Otroške pesmi, uredil Srečko Kumar. Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana. Cena 20 din. — Serafina Zdolšek: Božične in druge mladinske igre. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru.

1925.

Anton Dolinar: Kraljična z mrtvim srcem, pravljíčna komedija v 4 dejanjih. Mešćanska šola, Tržić. Cena 10 din. — Hinko Druzović: Pesmarica I. Zbirka pesmi za nižjo stopnjo osnovne šole in otroške vrtce. Treja predelana izdaja. Banovinska zaloĝa, Ljubljana. Cena 6 din. — Hinko Druzović: Pesmarica IV. Zborova šola za mešćanske in srednje šole. Banovinska zaloĝa, Ljubljana. Cena 10 din. — Ferdo Juvanec: Pri ćevljarju, prizorćek s petjem in spremljevanjem. Ućiteljska tiskarna, šolski oder, 3. zv., Ljubljana. Cena 2 din. — Ferdo Juvanec: Povodni moĝ. Ućiteljska tiskarna, šol. oder, 1. zv., Ljubljana. Cena 2 din. — Marij Kogoj: Kraljica palćkov, spevoigra. Urbanćić, Planina. Cena 50 din. — Anton Kosi: Vino in voda, prepír med njima v spevih; za triglasje in dvospjev s spremljevanjem klavirja ali harmonija, Središće ob Dravi. — France Marolt: Pevska vadnica I. Glasbena Matica, Ljubljana. Cena 35 din. — Ciril Pregelj: Ćudeĝne gosli, igra s petjem. Ućiteljska tiskarna, šol. oder, 2. zv., Ljubljana. Cena 2 din. — Ciril Pregelj: 30 troglasnih mladinskih zborov, za višjo stopnjo osnovnih šol in za mešćanske šole. Samozaloĝba, Celje. Cena 26 din. — Stanko Premrl: Štirje ženski zbori s spremljevalnjem klavirja. Pev. društvo Ljubljanski Zvon, Ljubljana. Cena 10 din.

1926.

Adolf Gröbming: Violinska šola II. Samozaloĝba, Ljubljana. Cena 18 din. — Ciril Pregelj: Nageljćki I. Zbirka eno- in dvoglasnih pesmi za srednjo stopnjo osnovnih šol. Samozaloĝba, Celje. Cena 20 din. — Ciril Pregelj: Nageljćki II. Zbirka dvo- in troglasnih pesmi za višjo stopnjo osnovnih šol in nižje razrede mešćanskih šol. Samozaloĝba, Celje. Cena 20 din.

1927.

Hinko Druzović: Posebno ukoslovje šol. pevskeĝa pouka. Slov. šolska matica. Cena 10 din. — Josip Pavćić: Durove skale I. Ućna snov za elementarno stopnjo klavirskeĝa pouka. Glasbena Matica, Ljubljana. Cena 20 din. — Ciril Pregelj: 30 troglasnih mladinskih zborov II. Za višjo stopnjo osnovnih in mešćanskih ter srednje šole, kakor tudi glasbene zavode. Samozaloĝba, Celje. Cena 26 din. — Glasb. priloge Slov. Ućitelja.

1928.

Emil Adamić: Štirje otroški plesi. Glasb. Matica, Ljubljana. — Anton Kosi: Otroške pesmi z napevi za najnižjo stopnjo osnovne šole. Središće ob Dravi. — Josip Pavćić: Molove skale II. Sistematićno urejeno gradivo za doseĝo sigurnega in uspešnega igranja molovih skal. Glasb. Matica, Ljubljana. Cena 20 din. — Josip Pavćić: Sveta noć. Za klavir in petje. Jug, Ljubljana. — Ciril Pregelj: Nageljćki I., Nageljćki III. Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana. Cena po 20 din. — Ciril Pregelj: Troglasni mladinski zbori za višjo stopnjo osnovnih šol, za mešćanske in srednje šole, kakor tudi za glasbene zavode. Kleinmayr-Bamberg, Ljubljana. Cena 26 din. — Stanko Premrl: Cerkvena pesmarica. Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana. Cena 24 din. — Glasb. priloge Slov. Ućitelja.

1929.

Emil Adamić: Sirota Jerica, igra s petjem. Ućit. tiskarna, Ljubljana. Cena 28 din. — Anton Kosi: Sv. maša za mladino (Elizabeta). Središće ob Dravi. — Narodni praznik, uredil Luka Kramolc. Samozaloĝba, Ljubljana. Cena 50 din. — Josip Pavćić: Akordi III. Sistematićno urejena snov za sigurno in uspešno igranje najvaĝnejših akordov na nižji stopnji klav. pouka. Glasbena Matica, Ljubljana. Cena 20 din. — Ciril Pregelj: Nageljćki II. Jugoslov. knjigarna, Ljubljana. Cena 20 din. — Glasbene priloge Slov. Ućitelja.

1930.

Anton Kosi: K tebi, večni naš Gospod! Sv. maša za mladino (Ločniškar). Središče ob Dravi. — Glasbene priloge Slov. Učitelja.

1931.

Emil Adamič: Album za mlade pevce I. Eno- in dvoglasni zbori s klavirjem za meščanske, srednje, učiteljske in glasbene šole. Glasbena Matica, Ljubljana. Cena 20 din. — Album za mlade pevce II. Glasbena Matica, Ljubljana. Cena 30 din. — Emil Adamič: Mladini (Levstik), osem pesmi s klavirjem ali harmonijem. Učiteljski pevski zbor, Ljubljana. Cena 10 din. — Hugolin Sattner: Mladinske pesmi s klavirjem (Utva). Pevsko društvo Ljubljanski Zvon, Ljubljana. Cena 20 din.

1932.

Emil Adamič: Pet otroških pesmi s spremlj. klavirja. Glasbena Matica, Ljubljana. Cena 8 din. — Anton Kosi: Dve mlad. pesmi za materinske proslave. Središče ob Dravi. — Pesmarica za nižje razrede srednjih šol, uredil Luka Kramolc. Banovinska založba, Ljubljana. Cena 26 din. — Stanko Premrl: Sv. maša šolske mladine. Župni urad Sv. Urbana pri Ptuju. — Hugolin Sattner: Tri mlad. pesmi (Utva) s spremljevanjem klavirja. Pevsko društvo Ljubljanski Zvon, Ljubljana. Cena 5 din.

1933.

Anton Kosi: Oj domovinski vidov dan, štiri dvoglasne pesmi. Središče ob Dravi. — Josip Pavčič: Božično veselje, tri ponarodele božične pesmi z besedilom za klavir. Glasbena Matica, Ljubljana.

1934.

Grlica, revijalna zbirka omladinske muzike v Zagrebu (tudi slovenske pesmi), osem zvezkov uredil Srečko Kumar. Cena vsem zvezkom 180 din. — Hugolin Sattner: Devet mladinskih zborov s spremljevanjem klavirja. Glasbena Matica, Ljubljana. Cena 32 din.

1935.

Radovan Gobec: V bratskem objemu, spevoigra za drž. proslave. Henina nad Laškim. — Janko Grudnik: Šest mlad. pesmi. Vacac, Maribor. Cena 12 din. — Pesmarica za nižje razrede srednjih šol, uredil Luka Kramolc. Banovinska založba, Ljubljana. Cena 26 din. — Dobro srečo, mladi kralj! S klavirjem, uredil Luka Kramolc. Kleinmayr-Bamberg, Ljubljana. — Josip Pavčič: Klavirski album za slov. mladino. Zbirka slov. narodnih motivov za nižjo in srednjo stopnjo klavirskega pouka, 3 izdaje. Glasbena Matica, Ljubljana. — Josip Pavčič: Mali pianist I. Cena 15 din. — Mali pianist II. Cena 20 din. Glasbena Matica, Ljubljana. — Josip Pavčič: Našim malčkom! Malim pianistom! Kleinmayr-Bamberg. Cena 20 din. — Ciril Pregelj: Mladi zbori III. Samozaložba, Celje. Cena 25 din. — Breda Šček: Kralj Matjaž, 15 din; Pojmo spat, 15 din; Loče pri Poljčanah

1936.

Radovan Gobec: Kresniček, spevoigra. Henina nad Laškim. Cena 25 din. — Jerko Grzinčič: Knezevič iz Trebizonde, opereta. Salezijanci, Rakovnik. — Anton Kosi: Slava Tebi, Slomšek škof! Dvoglasje s klav. ali harmonijem. Središče ob Dravi. — Slomšekova koračnica, za petje s klav. ali harmonijem. Središče ob Dravi. — Franc Kimovec: Šest božičnih pesmi za klav. in petje. Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana. Cena 10 din. — Cerkevni ljudski napevi, uredil Luka Kramolc. Banovinska založba, Ljubljana. Cena 50 din. — Josip Pavčič: Mladina poje. Učit. tiskarna, Ljubljana. — Alojzij Rozman: Sv. maša za mladino. Zagorje

ob Savi. Cena 8 din. — Breda Šček: Slov. maša za mladino (Meško). Loče pri Poljčanah. Cena 9 din. — Pavel Šivic: Mikijev god, zbirka klav. skladb za mladino. Glasbena Matica, Ljubljana. Cena 16 din. — Naša pesem, uredil Franc Šturm. Razprodano. — Matija Tomc: Kruhek spi (Finžgar), dramatski prizori za alt-solo in otroški zbor. Št. Vid nad Ljubljano. Cena 8 din. — Fran Venturini: Dvoglasna slov. sv. maša za šolsko mladino. Samozaložba, Ljubljana. Cena 12 din.

1937.

Radovan Gobec: Pomladne cvetke, spevoigra. Henina nad Laškim. — Jerko Grzinčič: Miklavž prihaja, opereta. Salezijanci, Rakovnik. Cena 50 din. — Pirnik Makso: Mladinski zbori. Razprodano. — Mladinske pesmi, uredil Pirnik Makso. Razprodano. — Matija Tomc: Rdeča kapica, spevoigra (5 vlog). Št. Vid nad Ljubljano. Cena 28 din.

1938.

Radovan Gobec: Mladina poje domovini. Henina nad Laškim. Cena 16 din. — Frančiškani v Ljubljani so založili 20 najlepših božičnih pesmi. Cena 10 din. — Anton Grum: Šolske proslave. Vrhnika. Cena 10 din. — Anton Grum: Sveta maša za mladino. Vrhnika. Cena 10 din. — Koroške narodne pesmi s klavirjem, uredil Luka Kramolc. Klub koroških Slovencev, Ljubljana. Cena 24 din. — 20 letnica Jugoslavije, uredil Luka Kramolc. Banovinska zaloga, Ljubljana. Cena 50 din. — Materinski dan, priročnik za proslave. Učiteljski zbor, Ljubljana. Cena 20 din. — Mladinske pesmi, uredil Makso Pirnik. Društvo pevovodij mlad. zborov, predstavnik Jurče Vreže, Šoštanj. Cena 20 din. (Samo nekaj izvodov na razpolago.) — Josip Mihelič: Album mlad. pesmi. Podnart-Kropa. Cena 10 din. — Ciril Pregelj: Čuvarji Jadrana, s klavirjem. Samozaložba, Celje. Cena 12 din. — Zorko Prelovec: Božična, za otroški glas s klavirjem. Založba Jutro, Ljubljana. Cena 5 din. — Breda Šček: Domovini. Loče pri Poljčanah. Cena 22 din. — Pavel Šivic: Trije mlad. zbori (Mile Klopčič) s klavirjem. Ljubljana. Cena 10 din. — Dr. Ivo Vrečar: Molitvenik Kristusa Kralja, glasbena priloga 145 enoglasnih napevov (urednik Luka Kramolc). Cena 30 din. — Breda Šček: Tretja cerkvena pesmarica za mladinske zборе. Cena 20 din. Samozaložba. Peter Mislej.

Ivan Štrukelj

● razvoju šolstva na Viču

V. Vič dobí osemrazrednico

(Dalje.)

Glede na to, da je imela šola že nekaj let 6 temeljnih razredov in 8 vzporednic, je sklenil krajevni šolski svet na predlog vodja šole zaprositi šolsko oblast, da razširi šolo v osemrazrednico. Leta 1919/20 naj se otvori 7., leto na to pa še 8. razred. Potem pa naj bi se višji razredi avtomatsko spremenili v meščansko šolo. Tedanji višji šolski svet je ugodil predlogu krajevne šolskega sveta in je po predlogu razširil šolo v osemrazrednico. Tudi si je bil osvojil predlog za meščansko šolo, toda zanjo bi bilo prej poskrbeti za potrebne prostore. To leto je bil dovolil višji šolski svet kar pet novih vzporednic. Šola je tedaj imela sedem temeljnih razredov in 12 vzporednic. Potrebovala bi tedaj 19 učnih sob, imela jih je pa le 14. Da so se te težave odvrnile, je bil uveden v petih razredih popoldanski pouk. To šolsko leto se je pričelo na Viču tudi z roditeljskimi sestanki, da bi se ustvarila med šolo in domom ožja vez.

Šolagodnih je bilo 874, šoloobiskujočih pa 797.

V šolskem letu 1920/21 je bila otvorjena osemrazrednica. Še znana »ponavljana šola« je pa bila zaradi uvedbe osemrazrednice opuščena. Nihče ni jokal

za njo. Ker je tudi to leto dobila šola tri nove vzporednice, je bilo nujno uvesti na šoli nerazdeljeni dopoldanski in popoldanski pouk. Nekaj staršev pa je proti takemu pouku ugovarjalo; radi bi imeli, da bi bilo ostalo pri celodnevem pouku, kar pa ni bilo mogoče zaradi pomanjkanja učnih sob. Konec leta 1920/21 je priredila šola tudi prvo razstavo šolskih izdelkov. Ugajala je tako, da je bilo 1452.60 kron prostovoljnih prispevkov. Statistika to leto: 933 šologradnih, 809 šoloobiskujočih.

V šolskem letu 1921/22 je šola zelo pomembno praznovala dogodek poroke kralja Aleksandra. Občinski odbor je šoli preskrbel celo godbo na pihala, ki je mladino spremljala v cerkev k službi božji, da je sodelovala pri slavnosti, ki se je vršila na prostornem šolskem dvorišču in pri obhodu skozi Rožno dolino, Glince in Vič. Na čelu spreveda je jahal okrašenega konja učenec, ki je bil v narodni noši, za njim je šla godba, za godbo zastavonoša in sprevod, razdeljen v 22 oddelkov. Vse to je zelo učinkovalo na ljudi in otroke. To šolsko leto je bila uvedena na šoli tudi telovadba za deklice, ki doslej niso imele tega predmeta. Za ta pouk pa je bila imenovana posebna telovadna učiteljica. Šola je priredila tudi igro »V kraljestvu palčkov« in konec leta telovadno akademijo. To leto je bila tudi razstava ženskih ročnih del, ki je ljudstvu zelo ugajala. Statistika: 808 šologradnih, 783 šoloobiskujočih.

VI. Otvoritev občne obrtne nadaljevalne šole

V šolskem letu 1922/23 je bilo v šolskem okolišu Vič približno sto vajencev. Nekateri so obiskovali obrtne šole v Ljubljani, nekateri pa sploh ne. Na pobudo šolskega vodje je občinski odbor ustanovil občno obrtno nadaljevalno šolo, ki je prvo leto imela le pripravljalni razred, naslednje leto pa dva postopna razreda. Obstojala je ta šola le do leta 1933/34. Želja vseh viških mojstrov je bila, da mora biti obrtna šola strokovna, kar pa je na Viču nemogoče. Občinski odbor je zato sklenil, da bo prispeval priznano vsoto obrtnim strokovnim šolam v Ljubljani, kamor naj tudi viški mojstri pošiljajo svoje vajence. Tako je tedaj občna obrtna nadaljevalna šola prenehala na Viču. Ljudska šola je imela zopet razstavo, ki je bila prinesla lepo vsoto prostovoljnih prispevkov. Posebnost tega leta je tudi to, da so nabirali za šolsko božičnico prostovoljne prispevke možje, kar se redko kje dogaja.

V nadaljnjih letih hočem navesti le važnejše dogodke, in še to okrajšano. Leta 1923/24: Božičnica — obdarovanih 79 otrok največ po zaslugi občinskega odbora. Razstava v 12 učnih sobah. Obisk sijajen. Statistika: 760 šologradnih, 739 šoloobiskujočih. Leta 1924/25: Igrali »Trnjulčico«, imeli božičnico, pri kateri je bilo obdarovanih 80 otrok. Predavanja za gosposkinje. Šola imela 23 razredov, 708 obiskujočih otrok in 30 učiteljev. Število razredov in učiteljev je raslo, število otrok je padalo. Nekaj je bilo v šolski upravi vsekakor narobe. Leta 1925/26: Pri božičnici obdarovanih 97. Igrali igri: »Štefka in Metka« in »Palček-potep«. Pogozdovanje. Praviljično popoldne uvedli. Razstava. Napravili šolski oder. Šola dobila elektriko. Statistika: 700 šologradnih, 650 šoloobiskujočih.

Leta 1926/27: Razstava, poplava. Poplava je bila tolika, da je celo v šolski telovadnici stala voda 50 cm visoko. Nekaj oddaljenejših otrok ni moglo domov. Prenočevali so v razredu in z njimi dve učiteljici. Pri običajni božičnici je bilo obdarovanih 60 otrok. Šola je priredila šivalni tečaj za dekleta, ki ga je vodila učiteljica ženskih ročnih del. Statistika: 700 šologradnih, 621 šoloobiskujočih.

Leta 1927/28: 30. oktobra posvetitev šole Kristusu Kralju. Kristusov kip kupila podružnica Krščanske šole na Viču. Kip stane 1000 din, stoji na lepem podstavku, ki ga je narisal učitelj Gasparin, naredil pa mizarški mojster Drnikovič. Pri božičnici obdarovanih 65 učencev. Šola imela koncert doma, isti učenci pa so priredili tudi koncert v Domžalah in na Brezovici. Dekliški zbor je

vodil učitelj Pečenko, deški zbor pa učitelj Berce. Razstava. Šivalni tečaj, ki ga je vodila ga. Pavlovčičeva ob sodelovanju ge. Završnikove.

Leta 1928/29. Večja slavnost: 10 letnica zedinjenja. Božičnica; obdarovanih 80 učencev. Šolska razstava. V šolo dobili vodovod, ki ga je mladina dotlej zelo pogrešala. Upravitelj šole postal okrajni šolski nadzornik, obdržal pa si je bil tudi vodstvo šole. (Dalje.)

Poročila društvenih podružnic

Podružnica Slomškove družbe v Mariboru je zborovala dne 3. dec. 1938. Navzočih je bilo 23 članov. Predsednik Alfonz Kopriva je otvoril zborovanje in pozdravil članstvo. Poudarjal je razne stvari, ki so potrebne za napredek podružnice. Predavanje je prevzela tovarišica Justa Pipanova z naslovom »Zgodovina, bistvo in naloga katehistinj«. Opisala je Holandijo, tamkajšnje verske in vzgojne razmere, karitativno delo mladenk, katoliško akcijo po stanovih, slovenske katehistinje na Betnavi in način njih življenja. Referat je ponazorila z mnogimi slikami, časopisi, učili, fotografijami in ročnimi izdelki. Razvila se je živahna debata, pri kateri se je posebno poudarjalo karitativno delo kot glavno izvenšolsko delo katoliškega učitelja ter kot bistveno udejstvovanje katoliškega človeka vobče. Posebno hvalevredna je misel katehistinj, da se udejstvujejo s karitativnim delom v družinah in med družinami, da prenesejo spet vsa javna obdarovanja (miklavževanja, božičnice) nazaj v družine in obnavljajo družinsko skupnost, ki jo, žal, moderni svet razdira.

Pri slučajnostih se določi naslednji sestanek za februar. Za predavatelja je naprošen č. g. Oberžan, ki bo predaval o izseljeniškem šolstvu. Na prihodnjih sestankih naj se iznesejo želje in predlogi iz življenja in dela na terenu, ker je potrebno, da se naša Slomškova družina čimbolj utrdi v samozavesti in vztrajnosti v dobrem.

Kopriva Alfonz, predsednik.

Racek Adrijana, zapisnikarica.

Občni zbor podružnice Slomškove družbe za Ljubljansko okolico dne 4. dec. 1938 v Ljubljani v Rokodelskem domu.

G. predsednik Hladnik otvori občni zbor ob 10 in ugotovi sklepčnost. Navzočih je 37 članov in predsednik Slomškove družbe Štrukelj.

Dnevni red: 1. čitanje in odobritev zapisnika ust. obč. zbora, 2. poročila odbora, 3. poročilo preglednikov, 4. volitve, 5. predlogi, 6. slučajnosti.

Prečita se zapisnik ustanovnega občnega zbora, ki se odobri. Od ustanovnega občnega zbora dne 17. okt. 1938 je imel odbor 8 odborovih sej. Sprejemali so se le člani-učitelji, ki so podpisali pristopne izjave. Članov je 78, 66 učiteljev in 12 duhovnikov. Dopisov je došlo 38, odposlalo se jih je 24. Razpečali smo 256 knjžic »Kako naj se otrok uči«. Bila so 4 zborovanja s sledečimi predavanji:

1. O vplivu in pomenu knjige, dr. Josip Pogačnik.
2. Slovenski učitelj v javnosti, nadzornik Erjavec Franc.
3. O slovenščini, ravnatelj dr. Anton Breznik.
4. O pouku zemljepisja, Franc Erjavec.

Dohodkov . . .	din 2605.—
izdatkov . . .	„ 1708.75
ostane . . .	din 896.25

Preglednik Lomšek poroča, da je našel blagajno in vse poslovanje v redu. Odboru predlaga absolutorij, kar občni zbor odobri.

V odbor so izvoljeni: Clemente Avgust, Erjavec Franc, Hladnik Leopold, Rott Gotard, Sirknik Franciška in Žirovnik Marija. — Preglednika: Lomšek Anton in Kovač Marija. — Razsodišče: Škulj Edvard in Porenta Antonija.

Predlogi so bili:

a) Hladnik predlaga: Za odstopivše se smatra člane, ki dve leti ne plačajo članarine, in one, ki trikrat zaporedoma brez opravičila ne pridejo k zborovanju. Sprejeto.

b) Osnuje se pevski odsek. Za pevovodjo naprosimo tov. Jovana.

c) Občni zbori se vrše v Ljubljani, zborovanja pa zunaj Ljubljane. K zborovanjem je povabiti po možnosti tudi starše in učiteljstvo dotičnega kraja.

č) Zborovanja so vsak drugi mesec vsako drugo nedeljo v mesecu. Kraj določi odbor.

d) Predsednik Štrukelj poroča, da zboruje centrala 27. dec. ter poziva pevce k petju pri sv. maši.

e) Agitirati je treba za »Vrtec« in za »Zvonarčke«.

Ker ni več slučajnosti, se zaključi občni zbor ob četrt na 12.

Nadzornik Franc Erjavec poroča nato o svojem potovanju po Nemčiji.

Hladnik Leopold, predsednik. Žirovnik Marija, zapisnikarica.

Podružnica Slomškove družbe v Mariboru je zborovala dne 23. dec. 1938 v prostorih »Slovenske straže« v Zadržni banki, Aleksandrova cesta. Navzočih je bilo 24 članov. Predaval je prof. dr. Cajnk ar Stanko o psihologiji brezbožnika. Nova podružnica se lepo razvija. Značilno je, da so člani samo iz okraja, kjer je nadzornik Zazula Rafael. Blagajničarka je podala sledeče poročilo: število članstva: 63, 27 moških in 36 žensk.

D o h o d k i :

preostanek od lanskega leta	din 595.—
članarina	„ 150.—
	<hr/>
skupaj	din 745.—

I z d a t k i :

dve brzojavki z občnega zbora	din 46.75
znamke in poštnina	„ 47.25
dvorana	„ 35.—
tajniško poslovanje	„ 100.—
administracija delovnega odbora	„ 43.—
knjižice »Kako naj se otrok uči«	„ 60.—
potnine	„ 100.—
predavanja	„ 100.—
	<hr/>
skupaj	din 532.—

Skupni dohodki	din 745.—
skupni izdatki	„ 532.—
	<hr/>
ostanek	din 213.—

Sklenilo se je, da januarja razpošljemo vsem članom (-icam) okrožnice s položnicami, da poravnajo dolžno članarino. Okrožnice bodo obenem vabila za pristop. — Vzgojni teden se bo vršil v času od 20. do 25. marca 1939. Sode-

iovala bo Karitativna zveza z dvema predavanjema. Tudi gmotno bo podpirala tečaj. Tri predavanja bodo pedagoška, domača in šolska vzgoja. Nadzornik Senica predlaga, da se tudi na učiteljišču ustanovi Fantovski odsek, saj imajo vendar na vseh zavodih sokolske čete in poverjenike zanje. Tečaja za učitelje Fantovskih odsekov se udeleži tovariš Petrun. O tečaju bo poročal na prihodnji seji. Prevzame tudi predavanje o potrebi dela v Fantovskih odsekih. Pridobiti bo treba tudi predavateljico za Dekliške krožke.

Kopriva Alfonz, predsednik.

Racek Adrijana, tajnica.

Resolucija Kmetijske zbornice za boljše šolstvo

Svet Kmetijske zbornice je na svojem zasedanju dne 3. in 4. januarja v Ljubljani obravnaval vprašanje vzgoje in izobrazbe naše kmečke mladine in je sklenil:

1. Ravnateljstva državnih učiteljskih šol se naprošajo, da se pri sprejemu kandidatov v učiteljske šole daje prednost sinovom in hčeram kmečkih staršev, ker morejo navadno le ti izvrševati na deželi tisto poslanstvo, ki je že po naravi združeno z njih poklicem in ki ga določajo zanje tudi obstoječi zakoni.

2. Prosvetno ministrstvo se nujno naproša:

a) da takoj pristopi k pripravam za nov ljudskošolski zakon, ker je sedanjí nevdzdržen. Zahtevamo popolno demokratizacijo vsega nižjega šolstva, zlasti pa še ljudskega v tem smislu, da bodo pri organizaciji nastavljanja učiteljstva in pri sestavi podrobnih učnih načrtov soodločevala tudi nižja samoupravna telesa, to so občine in okrajne samouprave, ki jih je vzpostaviti. Ker zadeva ljudska šola v življenje najširših ljudskih množic, zahtevamo, da se pritegne k delu za nov ljudskošolski zakon tudi Kmetijska zbornica;

b) organizacija nižjega šolstva naj se preuredi tako, da ostane sedanja štiriletna osnovna šola neizpremenjena, višja ljudska šola in meščanska šola, kateri naj se spremeni tudi sedanje neprimerno ime, naj se pa po svojem ustroju tako zblížata, da bo pri višje organiziranih ljudskih šolah mogoč prestop iz posameznega razreda višje ljudske šole v primerni razred meščanske šole;

c) da čim prej dopolni učni načrt za učiteljske šole v tem smislu, da potroji število ur, določenih za pouk kmetijstva na moških učiteljskih šolah in da uvede ta pouk tudi v ženske učiteljske šole, ker ima pri dosedanji ureditvi tega pouka moško učiteljstvo sploh, zlasti pa še tisto, ki prihaja iz nekmečkih družin, mnogo premajhno znanje za količkaj uspešen kmetijski pouk v ljudskih šolah, ki ga v znatni meri predvideva zakon o ljudskih šolah in učni načrt, a žensko učno osebje pa sploh nobenega, zaradi česar zlasti na nižje organiziranih šolah, kjer večkrat sploh ni moškega učiteljstva, ta pouk skoraj odpade. Pouk teh predmetov na učiteljskih šolah mora biti seveda v rokah kmetijskih strokovnjakov, oziroma višjih gospodinjskih učiteljic;

d) da čimprej zamenja sedanje učne načrte za osnovne in višje ljudske šole, ker so v vsakem pogledu nevdzdržni in jih nadomesti le s splošnimi smernicami glede vsebine pouka. Banske uprave naj bi potem izdale okvirne učne načrte, podrobne pa posamezni okraj, ker je mogoče le na ta način ljudsko šolo čim bolj približati živim razmeram in potrebam ljudstva. Sestava podrobnih učnih načrtov za kmetijski (gospodinjski) pouk, naj bi se vsekakor izvršila sporazumno s Kmetijskimi zbornicami;

e) da ukine sedaj veljavno uredbo o vzdrževanju ljudskih šol iz leta 1936 ter jo spremeni v tem smislu, da ostanejo na banovinskem proračunu samo stroški za veroučitelje, medtem ko naj se ostalo prenese nazaj na proračune krajevnih šolskih odborov, a brez prispevkov za kurjavo in stanarino učiteljem, ki naj se ukinejo, zato naj pa država primerno zviša učiteljska plače.

3. Kmetijsko ministrstvo se naproša:

a) da čimprej izvede ustanovitev vsaj ene kmetij. srednje šole za Slovenijo;
b) da okrajne kmetijske referente čimprej osvobodi pisarniškega dela in poskrbi za zadostne kredite, da bodo ti res opravljali posle, ki jim jih odreja zakon o pospeševanju kmetijstva.

4. Kraljevska banska uprava se naproša:

a) da se pri zidavi šolskih poslopij, odpiranju novih razredov in nastavljanju učnih moči ozira na potrebe in koristi doslej zapostavljenih revnih odročnih kmečkih občin, kjer so šolske stavbe pogosto popolnoma nezadostne, razredi prenapolnjeni in učna mesta nezasedena, zaradi česar pouk tu izredno trpi. Banovinski fond za zidavo novih šolskih poslopij, iz katerega dobivajo potem občine brezobrestna posojila, naj se čim najvišje dotira;

b) da strogo poskrbi za izvajanje zakonskih določil glede kmetijskega pouka na ljudskih šolah, ker tega sedaj deloma sploh ni, deloma pa v popolnoma nezadostni meri. Enako naj poskrbi, da bodo tudi šolski vrtovi služili res učnim namenom;

c) da na osnovni uredbi o organizaciji prosvetnega ministrstva čimprej prenese na okrajna glavarstva nekatere posle, zlasti oproščenje tistih kmečkih otrok, ki so uspešno končali osnovno šolo, dopolnili 14. leto starosti in za katere je podana zadostna socialna potreba od nadaljnjega rednega obiska ljudske šole;

d) da strogo izvaja tozadevne odloke prosvetnega ministrstva in ne dovoljuje, da bi učiteljstvo stanovalo izven službenega kraja ter tako zanemarjalo na eni strani šolo, na drugi strani pa tudi zakonite dolžnosti izven šole;

e) da kmetijske in gospodinske nadaljevalne šole sporazumno s Kmetijsko zbornico sodobno reformira, jih podredi rednemu nadzoru okrajnih šolskih nadzornikov in postopno uvede po vseh kmečkih občinah. S posebnimi tečaji na kmetijskih in gospodinskih šolah naj poskrbi za strokovno izobrazbo potrebnega učnega osebja, poučujejo naj pa na teh šolah, zlasti v prehodni dobi, tudi učitelji brez teh tečajev, a ki se s svojim delom izkažejo, da so za to sposobni. Pri zidavi novih šol naj se povsod predvidi tudi prostor za tak pouk. Naš končni cilj je, da se uvede ta pouk obvezno na vso kmečko mladino od 14. do 16. leta v zimskem času vsaj po eno popoldne tedensko;

f) da nadaljuje z začetim ustanavljanjem nižjih kmetijskih šol, a da poskrbi, da bo tudi njih ustroj res sodoben in da bo odgovarjal živim potrebam kmetijstva v njih okolišu.

5. Vsi gg. svetniki, ki so narodni poslanci ali člani banovinskega sveta, se naprošajo in pozivajo, da se v svojih korporacijah zavzamejo za uresničenje gornjih zahtev.

Vse podružnice vabimo, da se izjavijo o teh resolucijah. Izjave sprejema Slomškova družba.

Pridobitve iz šolskega in prosvetnega dela

Vinko Brumen

Vzgojno svetovalnico je ustanovilo društvo »Sola in dom« v Mariboru, da bo s primernimi nasveti skušala pomagati tistim staršem, ki iz znanih ali neznanih razlogov ne dosežajo uspeha pri vzgoji svojih otrok. Dajala bo nasvete za uspešnejše učenje, nikakor pa ne bo

posredovala v šolah za dosego boljših ocen. (»Slovenec«, 12. jan. 1939.)

Ljubljansko »Pedagoško društvo« je tudi ustanovilo vzgojno svetovalnico na državnem učiteljišču. Poklicni vzgojitelji in psihologi bodo na razpolago staršem, ki bi se želeli z njimi po-

svetovati o težjih vzgojnih primerih v rodbini. Sodelovali bodo tudi strokovnjaki za vzgojo slabo nadarjenih in čutno defektnih otrok, pa mladinski zdravnik. »(Slovenec«, 20. jan. 1939.)

Banovinska strežniška šola, to je šola za bolničarke, je bila ustanovljena v Ljubljani dne 20. jan. 1939. Ravnatelj ji je primarij dr. Dragša. Učenk ima že 40, po večini usmiljenk. — Tako šolo smo svoj čas v Ljubljani že imeli. »(Slovenec«, 22. jan. 1939.)

O »gospodarskem pouku v naših šolah« je 14. jan. 1939 predaval v ljubljani-

skem »Ped. društvu« dr. V. Murko. Predavatelj pogrēša v naših šolah gospodarski pouk v najširšem pomenu besede, saj je omenil celo strojepisje med gospodarskimi predmeti.

»**Kritika sodobne šole in vzgoje**« je pred kratkim četrtič izšla in prenehala. Škoda je je, četudi je bila malo prerobata. Saj naše pedagoško življenje kar izziva kritiko, pravo kritiko, ki je še nimamo.

L. Pibovec je pred kratkim izdal knjižico o »globalni metodi«. — »Svetla pot« **Fr. Jakliča** pa je izšla v II. izdaji.

Zapiski

Novo šolske zgradbe leta 1938. Kaj radi očitajo našim ljudem, da niso za napredek. Kako pa je v resnici, naj govore dejstva sama. V letu 1928 je bilo zgrajenih devet šolskih poslopij, ki so vsa zgrajena po novih, modernih načrtih, kar dela čast našim prosvetnim možem, posebno pa gospodu banu, ki prav rad prihiti k otvoritvam šol, kjer tudi pove, kakšen duh naj vlada v šolah, t. j. slovenski in krščanski. Nove šole so dobili nastopni kraji:

1. Rudnik, 2. Lipoglav, 3. Črnuče, 4. Homec, 5. Kranj, 6. Reteče, 7. Črni vrh, 8. Sovodenj, 9. Cankova. Vsi stroški teh šol znašajo prebližno 10 milijonov dinarjev. Posebnost je kranjska šola, ki jo je vredno ogledati. V tem kraju so leta in leta gospodarili liberalni možje, toda da bi zgradili šolo, so se le menili, zgradili je niso. Ko pa so prišli naši ljudje do besede, je bilo prvo večje delo ljudska šola, ki je stala več kot pet milijonov. V bodoče bomo posvečali posebno pozornost tudi zgradbam šolskih stavb. Danes omenimo še tole: Kamnik še tudi nima za šolo primernege poslopja, dasi so bili naprednjaki do nedavno neomejeni vlastodržci kamniškega mesta. Upamo, da bo poslej kmalu dobil tudi Kamnik kaj takega, kakor je dobil Kranj. Živela krščanska in slovenska prosveta. S.

Pomen ljubljanske univerze. V »Slovenskem Jugu«, glasilu akademikov JRZ

je poročal predsednik akademske omladine JRZ v Ljubljani g. Vladimir Gogala o socialnih razmerah na ljubljanski univerzi. Po njegovem mnenju je »prejšnja vlada dr. Milana Stojadinoviča s svojega najvišjega stališča potrdila, da je važno, in sicer zelo važno, da je v Ljubljani slovenska univerza, kjer se vzgaja kader mladih orlov, da ponesejo slavo svoje domovine visoko pod nebo.«

Gimnazijska poslopja v Beogradu. Gospod minister prosvete je v oktobru 1938 podpisal odlok, da bo država v teku šestih let zgradila v Beogradu devet novih gimnazijskih poslopij. Letos je na vseh srednjih šolah v Beogradu vpisanih 15.563 dijakov, med temi je 6425 deklet. Porazdeljeni so dijaki in dijakinje na 344 razredov v 16 šolskih poslopih. (»Vreme«.)

Pesmarica za mladino. Sestavil profesor Janko Grudnik. I. del. — Pesmarica obsega v lepi priročni obliki 60 pesmic, postavljenih na notah na 70 straneh. Tretjina pesmic je srbskohrvatskih, a jim je pod črto pridejan slovenski prevod, ker šolarčki v tej dobi še ne obvladajo srbsčine. Pesmarica velja broširana 15 din, trdovezana (dokler traja zaloga) 20 din in se dobiva pri prof. Janku Grudniku v Pobrežju pri Mariboru, Zrkovska cesta 22. — O knjižici bomo še spregovorili, zaradi pomanjkanja prostora jo za sedaj le omenjamo pa toplo priporočamo. F. L.

Posebneži, ki jih vsak dan srečujemo. Dokler je človek mlad, se nekatere njegove značilne lastnosti še nekako pogrnejo z neugnano vihravostjo in neuravnovešenostjo — nihče jih ne jemlje preveč zares, češ spremenil se bo še, zdaj je še mlad, površen, še nima izdelanega značaja. Ko pa pride v »solidnejša«, zrelejša leta, postanejo tudi »ljudske« oči pozornejše, dobro ga pregledajo in kaj kmalu zapazijo na njem znake posebnosti nevsakdanjosti — čim se vede količjak drugače kot ostali njegovi vrstniki istih let. Med našimi meščani solidnih in starejših let prav lahko razločimo nekaj tipičnih posebnežev. Vsak dan jih srečujemo na ulici, v družbi, v raznih lokalih. Med take spada godrnjavec. Godrnjavček je posebnež, ki se najde povsod. Kar pridrsa odkod s palčico v rokah, suho pokušljuje in se dolgo pripravlja, preden sede. Najprej pogleda, če je stol čist, pa že mu uidejo

oči na mizo, brž začne godrnjati, kako to, da ljudje tako malo spoštujejo goste, češ ta prt je tak, »kot bi si bil hlapec vanj obrisal nože«. Če jedo, se kregajo, da je meso pretrdo, ali pa je preveč kuhano; juha je ali neslana ali pa preveč osoljena, kruh je star »že najmanj štiri-najst dni«, okno je slabo zaprto, takega ni bilo niti v strelskih jarkih. Natakarica je premalo vljudna. Na cesti godejo nad drugimi pasanti, pripravajo se v tramvaju, v vlaku, na predavanjih — kamor sploh zaidejo. Najbolj so seveda v elementu, kadar lahko dele mladini zlate nauke. Podjetnejši med njimi so dogmatični higieniki, vsak mestni jarek pregledajo, spotikajo se ob figah, godejo, ker raste ob pločniku šop trave, godrnjajo nad škropilnimi avtomobili in se jeze nad prahom. Ta svoja »opazovanja« pogosto pošiljajo tudi v razne rubrike po časopisih, da tudi še druge ljudi spravljajo v slabo voljo. (»Slovenski dom«, okt. 1938.)

Šolstvo po svetu

Zanimiva reforma srednje šole v Španiji. Znak prejšnje srednje šole je bil: zavračanje ljudskega duha, izkoreninjenje krščanskega vpliva. Sedanji načrt hoče zmote preteklosti odpraviti in postaviti pouk na verski in humanistični temelj. Verski pouk ima prvo mesto v učnem načrtu. Veliko vlogo so prepustili pouku španskega jezika in slovstva. — Nato sledijo drugi predmeti po veljavi, in sicer: učenje tujih jezikov, zlasti grščine, matematične vede. Bistvena novost so razni obvezni tečajji: za umetnost, telesno vzgojo in domoznanstvo.

Učna doba na srednjih šolah je različna. Ravna se po tem, za kateri poklic se hoče mladenič pripraviti. Trije letniki zadostujejo tistim, ki ne iščejo globlje znanja in se hočejo lotiti trgovine. Pet letnikov morajo prebroditi vsi, ki se nameravajo posvetiti poklicem, za katere se ne zahteva zrelostno spričevalo. Popolna srednja šola ima sedem letnikov s končno zrelostno preizkušnjo, ki se zahteva predvsem za tiste dijake, ki hočejo prestopiti na univerzo. A. Č.

Vzgojna dolžnost osnovne šole. O tem vprašanju je imel voditelj ministrstva za pouk pri španski narodni vladi v Burgosu, Romualdo de Toledo, javno predavanje. Med drugim je poudarjal: »Predmet vzgoje je ves človek, duša in telo kot neločljiva enota; in sicer ves človek z vsemi naravnimi in nadnaravnimi zmožnostmi, kakor nas uči Cerkev in izročilo. Vzgoja naj se ne naslanja zgolj na znanje, marveč prav tako na milost, ki smo jo prejeli pri svetem krstu in se nam pomnožuje z verskimi vajami in s sv. zakramenti. To vse je pa mogoče doseči le z najbolj smotrnim sodelovanjem države, družine in Cerkve. — Človek je član naroda, v katerem živi; do tega ima svoje posebne obveznosti. Država vodi vzgojo na ta način, da vcepi otroku ljubezen do domovine in da ga usposobi, da bo mogel, ko doraste, svoje državljanske dolžnosti do cela izvrševati. »Domovina« ni samo zemljepisni pojem, marveč pravna vrednota, ki je navezana na duhovna izročila in zakone.« A. Č.

25 letni jubilej je praznovala kato-
liška univerza v Tokiu dne
1. novembra 1938. K slovesnosti so pri-
šli zastopniki ministrstva prosvete in
poslaniki tujih držav. Ta univerza je
bila ustanovljena zaradi naročila papeža
Pija XI. Pravico javnosti si je priborila
še le po svetovni vojni. Imela je pa pre-
stati marsikatero neprijetnost, zlasti
med vojno, ko so tuje valute padale.
L. 1923 je silen potres razrušil vsa po-
slopja. Šele do l. 1932 je bilo mogoče vse
pozidati in spraviti v prejšnje stanje.
Nova težava je nastala, ko je državna
oblast zahtevala, da se morajo vse šole
udeležiti poganskih mrtvaških opravil.
Pa tudi ta ovira je bila srečno odprav-
ljena. Od l. 1928 dalje ima univerza vse
prvotne fakultete: modroslovno, jeziko-
slovno, trgovsko in gospodarsko. Poseb-
na predavanja so vpeljana tudi o tisku
in časnikarstvu in o tujem slovstvu. Po-
sebnost privlačnost za Japonce imajo tudi
zgodovinska in slovstvena raziskovanja,
kakor tudi stalne književne in umetni-
ške razstave.

Ustanovitelj univerze je znani pater
Hofman dr. J., ki je že umrl. Sedanji
kancler p. Tsuchhahaschi je tudi iz
družbe Jezusove. A. Č.

Dom znanosti. Katoliška univerza v
Washingtonu ima za seboj že 50 letno
zgodovino. Početkom decembra 1938 je
slavila svoj polstoletni, zlati jubilej.
Ameriške katol. škofije so za to sve-
čanost sestavile skupno pastirsko pi-
smo; papež Pij XI. je poslala posebno
spomenico, ki v nji naroča, naj sestavi
univerza za prihodnost ustvarjajoč so-
cialni program, ki bo imel uspeh, če se
bo ljudstvo od mladega vzgajalo za
krščansko skupnost. A. Č.

Priznanje vzgojnemu delu. Ameriški
predsednik Roosevelt je podpisal odlok,
ki dovoljuje za vzgojne in verske knjige
znižano poštno pristojbino zato, da bi
se olajšalo razpečevanje takih tiskovin
med najširše plasti ljudstva. Kot zastop-
nik Katoličanov je bil pri slovesnem
podpisu navzoč profesor Johnson, ki je
nastavljen na katoliški univerzi v Wa-
shingtonu. A. Č.

Hitra madžarizacija. V novo pridob-
ljenih krajih, ki so jih pridobili Ogrri od

Slovaške, so vpeljali takoj šolski zakon,
po katerem sicer ostanejo dosedanje šo-
le ohranjene, toda pouk se mora takoj
započeti v madžarskem jeziku. V ta na-
men so po vseh ogrskih mestih priredili
veliko zbirko za šolske učbenike. Te
nabrane šolske knjige in učbenike so
poslali v novo pridobljene kraje, da se
šolska mladina lahko takoj začne učiti
po teh madžarskih učbenikih. Vse šolske
knjige in učbenike so dobile te slovaške
šole brezplačno.

Ne le na ljudskih šolah, ampak tudi
v srednjih šolah se mora pouk vršiti ta-
koj v madžarskem jeziku; postopno se
morajo tudi strokovni predmeti prilago-
diti madžarskemu učnemu načrtu in se
pouk tudi v teh strokovnih predmetih
vršiti postopno v madžarsčini.

Isto tako so za mladinsko knjižnico
nabrali nad 5.500 ogrskih mladinskih
knjig, pravljic in povesti, katere so raz-
delili slovaškim šolam, da izpraznijo
knjižnice s slovaško mladinsko litera-
turo in jo nadomestijo z madžarsko.
Zbirke mladinskih knjig za slovaške šo-
le se vrše še nadalje po vsej Ogrski.

Učitelji, v kolikor se niso težko
pregrešili proti ogrski nacionaliteti, lah-
ko ostanejo še nadalje v službi na novo
pridobljenih krajih, sicer pa se morajo
postopno zamenjati tako na ljudskih
kakor na srednjih šolah s kvalificirani-
mi ogrskimi učitelji in profesorji. E. D.

**Nova ureditev šolstva po vsem sve-
tu.** Na VII. mednarodni konferenci za
javno šolstvo, ki se je vršila konec
septembra v Ženevi, so zborujoči za-
stopniki iz 43 držav prišli do prepriča-
nja, da sodobno šolstvo nikakor ne
odgovarja spremenjenim sodobnim raz-
meram, tako da je baš na področju
šolstva zabeležiti težko krizo.

Kot zaključek zborovanja so iznesli
zahtevo po popolni reformi šolstva,
kajti sedanji vzgojni šolski sistemi so
bili prikladni in dobri za prejšnja sto-
letja in prejšnje generacije, ne pa za to
dobo. Države morajo polagati največjo
važnost predvsem na to, da reformirajo
šolstvo in ga prilagodijo spremenjenim
razmeram. — Pri nas se pa nekateri
toliko razburjajo, če kdo, posebno še
kaka ženska pisateljica preglasno pred-
laga kako reformo. E. D.

Vsem šolskim upraviteljstvom, katerim smo poslali Herfortovo »Živo mavrico«. Kulturni obzorniki »Slovenca« in »Jutra« so prinesli izredno laskavo oceno te knjige, katero je kraljevska banska uprava priporočila vsem šolam kot pomožno knjigo. Šole, katere knjigo ne mislijo sprejeti, prosimo, da nam isto v najkrajšem času vrnejo. Vse one, ki bi knjige ne vrnili, smatramo, da jo sprejmejo in plačajo. Če je letošnji kredit že izčrpan, jo lahko plačajo meseca aprila. Da ne bodo imela šolska upraviteljstva posla, javimo, da smatramo, da bodo knjigo plačali v prihodnjem proračunskem letu, če nam knjige ne vrnejo ali ne plačajo.

Založništvo Društva Razvoj, Videm Dobropolje.

Tovariši! Zbirajte oglase, ker s tem podpirate svoje strokovno glasilo! Upravništvo.

Nagovor gosp. bana dr. Natlačena slovenskemu učiteljstvu

(O priliki otvoritve nove ljudske šole v Kranju dne 18. decembra 1938.)

V primeroma majhnem krogu okrog slovenske prestolnice Ljubljane je v letošnjem letu 1938 z današnjim dnevom dograjena in izročena svojemu namenu že deveta ljudska šola. V tem letu smo dogradili in odprli šole v Lipoglavu, ki je veljala 300.000 din, v Sovodnju, ki je veljala 500.000 din, na Homcu, ki je veljala 800.000 din, na Črnučah, ki je veljala 760.000 din, na Rudniku, ki je veljala 500.000 din, v Retečah, ki je veljala 600.000 din, na Črnem vrhu, ki je veljala 300.000 din in v Šmartnem pod Šmarno goro, ki je bila že obstoječa šola bistveno povečana za znesek 250.000 din. Šola, ki jo bomo danes odprli, pa je krona vseh, v letošnjem letu v naši banovini dograjenih šolskih zgradb.

Število ljudskih šol, ki so bile letos pri nas dograjene, in zneski, ki jih je v ta namen naše ljudstvo žrtvovalo, dokazujejo, kako visoko ceni naš narod šolo in koliko važnost polaga na izobrazbo svoje mladine. Naj v tej zvezi ugotovim še to, da stane letno ljudsko-šolstvo državo v naši banovini 80,313.498 din, da znašajo izdatki naše banovine za stvarne potrebščine na ljudskih šolah 19 milij. 492.895 din in na znašajo žrtve naših občin za ljudsko šolstvo v tekočem letu 12,266.941 din. Vsi izdatki države, banovine in občin za ljudsko šolstvo znašajo torej v naši banovini v letošnjem letu 112,073.334 din, pri čemur pa še niso upoštevani izdatki za nove zgradbe.

Vseh državnih ljudskih šol v naši banovini je 863 s 4168 oddelki, a obiskuje jih 188.136 otrok. Povprečno znašajo torej stroški, ki jih imajo država, banovina in občina skupaj za enega učenca letno 596 din.

Te številke sem navedel zaradi tega, da vidite ogromno breme in ogromne žrtve, ki jih naše ljudstvo doprinaša za vzgojo in izobrazbo svojih otrok in še to naj poudarim, da doprinaša te ogromne žrtve naš narod rade volje, brez sile in brez godrnjanja, ker se dobro zaveda potrebe in važnosti šolstva in ker se tudi zaveda, da je današnja naša mladina bodočnost našega naroda in da ni torej za mladino in njeno izobrazbo nobena žrtev prevelika.

Kranjskemu mestu čestitam k tej novi veliki zgradbi, ki mu bo dolga desetletja v čast in ponos. Čestitam pa tudi možem, ki vodijo danes usodo kranjske občine in ki jim gre zasluga, da moremo danes ta veličastni dom ljudske izobrazbe odpreti. Čestitam nadalje k današnjemu prazniku tebi, šolska mladina! Iz tesnih, mračnih, zaduhlih in nezdravih prostorov se boste, dragi otroci, preselili sedaj v svetle, sončne in zdrave šolske dvorane. Ne pozabite velikih žrtev, s katerimi so vam to veliko udobnost omogočili vaši starši in vračajte jim te njihove žrtve z iskreno hvaležnostjo na ta način, da se boste po najboljših svojih močeh trudili, da bodo vaši uspehi v šoli čim boljši in da bo tudi vaše vedenje in življenje tako, da vas bodo vaši starši vedno veseli. Čestitam pa končno k današnjemu prazniku tudi vam, člani učiteljskega zbora. Tudi vi se morate veseliti, ko jemljete slovo od tesnih in nezdravih starih šolskih prostorov in ko prihajate v te zračne in svetle sobane. Mnogo prijetnejše in mnogo lažje bo vaše delo med mladino; z manjšimi napori boste mogli dosegati večje uspehe in ne da bi morali odslej v dosedanji meri izčrpavati svoje telesne moči in zdravje. Moja želja, ki jo izražam na vaš naslov, pa je ta, da bi se tudi vi izkazovali iskreno hvaležne staršem za to veliko dobroto. Ta vaša hvaležnost se bo najlepše izražala na ta način, ako boste posvetili vse svoje moči, vse svoje sposobnosti in vso svojo ljubezen mladini, ki vam je izročena od staršev, da jo vzgajate in izobrazujete, ako boste storili vse, da bo ta nova šola mladini res vsikdar dom, vodnik in branik. Dom, v katerega bo mladina rada zahajala, ki se bo v njem počutila dobro in prijetno kakor doma pri svojih starših, dom, v katerem boste izročeno vam mladino vzgajali v duhu naše slovenske krščanske hiše. Vodnik, ki bo s skrbno ljubeznijo vodil mlada srca in jih z razumevanjem in toplo besedo navduševal za vse, kar je res lepo, dobro, plemenito, ki bo budil in vnemal in gojil čisto domoljubje, ljubezen do slovenskega naroda in do jugoslovanske države. Branik proti vsem napakam in nevarnostim, ki bi mogle zavoditi mladega človeka na kriva pota in kvariti njegov značaj.

Ko odpiram to novo šolsko zgradbo in jo izročam s tem njenemu namenu, od srca želim, naj bi bil v njej večno božji blagoslov in naj bi mladina, ki se bo v njem izobraževala, rastla in napredovala v zvestobi do Boga in nesebični ter požrtvovalni ljubezni do svojega naroda in do svoje države Jugoslavije.

Na to slovesnost se je priključila ljubka akademija šolske mladine, ki je navdušila vse številne poslušalce, ki so napolnili veliko dvorano do zadnjega kotička. Tako s petjem, kakor tudi z deklamacijami je mladina pokazala, kaj se je naučila in kako požrtvovalni so njeni vzgojitelji. Župan g. Česen je nato izročil ključne šole upravitelju šole g. Potočniku in upraviteljci dekliške šole ge. Vodenikovi, ki sta dala v imenu vsega učiteljstva zagotovilo, da se ne bodo ustrašili dela za čim lepšo vzgojo njim zaupane mladine.

Visoki gostje in tudi kranjsko občinstvo so si ogledali nato ljudsko šolo, ki je po svoji notranji ureditvi in razdelitvi prostorov presenetila slehernega. Posebno pa so se čudili vsi nad premišljeno izvedbo najrazličnejših podrobnosti. Občudovali so lično in okusno opravo in higienske naprave, ki po svoji dovršenosti jasno kažejo, da je na novo odprta ljudska šola najsodobnejša ljudska šola v vsej državi. Prav verjetno je, da takih šol tudi bogate sodobne države nimajo.

(»Slovenec«, 20. decembra 1938.)